

Aşağıdaki Söke ile ilgili anı 1963 yılında 86 yaşında ölen Bayan Helen (Lewis) Lawrence nin oğlu ile yaptığı röportajdan alınmıştır.

1877 yılının Söke' si ile ilgili olduğu için tarafımdan Türkçeye çevrilmiştir.

İ.Caner Genç

"Ben şimdi 84 yaşımıdayım, sağlıklıyım, normal şekilde işitiyorum ve görüyorum. Türkiye de şimdinin İzmir'i, O zamanın Smyrnasının 70 mil güneyinde bir köy olan Söke de doğdum. Annem ve Babam İngiliz'dir. William Bucknor Lewis ve Leila (Williamson). Onların 4 oğlan 7 kızdan oluşan 11 çocukları vardı. Dördüncü çocuk, ben 1877 yılında doğdum.

Babam; Rec.William B. Lewis 'in in tek oğluydu. Baba dedem 1843-1848 yılları arası 5 yıl İzmir'de Kaptan olarak çalışmıştı. Büyükbabam ve Büyükannem İzmir'e 1832 yılında misyoner olarak gelmişlerdi. Üç kızları vardı. Bütün hepsi babamdan yaşlıydı. Annem William ve Lizzy Williamson'un 16 çocuğundan en büyük olandı. Babamın Söke'deki işi köylülerden yabancı Meyan köklerini satın almak, onların suyunu çıkarmak ve sonra onları pastel hale getirmektir. Bu madde bütün işlemede kullanılıyordu

Not: Meyan şirketi Mc Andrews ve Forbes e aitti. 1950 yıllara kadar yaklaşık 100 yıl bu fabrikayı yönetmişlerdi.Buca mezarlığında görülebileceği gibi, W.B Levis isimli erkek çocuklarının doğumuna yani babamın doğumuna kadar 5 yıl içinde çift 6 bebeklerini kaybettiler. Buca' da bulunan mezar taşı sayesinde biz bugün onun eşinin ismini bilebiliyoruz. Margaret Elizabeth L. Buca mezarlığında William(1827-81) ve Elizabeth 'Lizzy Williamson (1832-1919) diğer 5 çocukları gibi burada gömülüdürler.

Söke'de yaşam bir Amerikan köy yaşamından farklıydı. Biz buradaki tek İngiliz aileydik. Köylülerin yarısı Türk yarısı Yunanlıydı. Bize eğitim veren mürebbiyemiz vardı. Erkekler yeterli yaşa geldiğinde İngiltere'de okula gönderildiler. Doğal olarak oyun arkadaşlarımız yoktu. Fakat ailemin yaşamı burada mutluydu. Yaklaşık 4 yaşımıdayken sadece Yunanca konuşuyordum. Çünkü hizmetçilerimiz ve bakıcılarımız Yunanlıydı. Bu zamanda

demiryolu Söke'ye gelmemişti. Sadece Ortaklara (Belejik)   kadardı   kadardı .Ortaklardan Söke ye atla geliniyordu. Yaklaşık 15 mil (23 km)   kadardı.

Düşünün İrlanda'dan gelen bir kızı Yunanlı hizmetkarlar karşılıyor ve bütün eşyaları atlara yüklüyorlar ve 15 mil başka yere götürüyorlar.Onun gelişini çok az hatırlıyorum. Onun değişik karakterleri vardı ve onun çatısı altındaydık. İsmi Kate Kelly di ve yıllarca bizimle kaldı. Bize, davranmayı örgüyü dikişi öğretti. Ondan yazma ve okuma dersleri aldık. Bize yemeklerimizi yaptı, bakımımızı üstlendi.

İki katlı bir evde yaşadık. Bütün odalarda şömineler vardı. Evin 4 büyük bacası vardı. Leylekler yuvalarını bacalara yaparlardı. Onlar güneye göç ediyorlardı ve Türkiye'ye 25 Martta geliyorlardı. O güm kız kardeşim Maggy' nin doğum günüydü. Kız kardeşim Tottie'nin (gerçek adı Mary) doğum günü olan 10 Ağustosta güneye uçuyorlardı.   2 yada 3 yavruları olurdu. Uzun bacakları ve gagaları vardı.   Yuvalarına giderlerken gagalarıyla ses çıkarırlardı.

Hizmetlimizin ismi Yani idi. Aşçımız Margio ve ev hizmetçimiz Stasia. İki haftada bir Katerina çamaşırları yıkamaya gelirdi. Hizmetli odası ve Yani'nin odası vardı.Yıkama  evi vardı. Hizmetliler yıkamaya yardım ederlerdi.  İki odun ocağı ve üzerlerinde iki kazan vardı. Yıkama iki gün sürerdi. Yıkamadan sonra yıkananları 4 feet (122 cm) yükseklikte ve genişlikte bir sepete atarlardı. Branda ile kapatırlardı. Üstlerine sıcak su dökerler bir gece bekletirlerdi. Ertesi gün gene sabunlardı.

Büyük bir bahçemiz ve kümesimiz vardı. Evimizin çevresinde 10 feet  (3 metre) yüksekliğinde duvarlar vardı.  Büyük bahçe kapısı geceleri kilitlenirdi. Biz buradaki tek İngiliz Aileydik ve ailem m lklerini korumada hassastılar. Yerli çocuklara asla karışmadık. Birkaç oyuncağımız vardı kendi bahçemizde oynuyorduk. Çok mutluyduk

Babamın kız kardeşi Arebella, Pengelley isminde bir kaptanla evliydi. Onların evleri İngiltere'deydi.  Onlar geniş bir aileydi. Onların iki çocuğu benim ilk Kuzenlerimdi. Alfered ve Rowley okulları bittiğinde Söke' ye geldiler. Meyan fabrikasında muhasebeci olarak çalışmaya başladılar. Rowley büyük ve küçük tekerleği olan bir bisiklet satın aldı. Ona bindiğinde bir çocuk kalabalığı onu görmek için arkasından koşturuyorlardı.

Alfred, Nelli ile evlendi

Babam yerli insanlara karşı çok kibardı. Onlara sıtmaya kaşı kinin verirdi. Onların ağrıyan dişlerini çekerdi. Gözleri için damla verirdi. Aynı zamanda onların Avukatı ve danışmanıydı. Onlar hep babam hakkında yardımseverliği için "Sırtındaki Gömleği de Verir" diye söylerlerdi.Babam 1903 yılında böbreğindeki bir taş alınırken ameliyat sırasında öldü

Her yaz deniz kenarına giderdik. Şiltelerimizi. tabaklarımızı, gümüşlerimizi 3 haftalığına götürürdük. Pamuk yorganların üzerinde yatardık fakat yaşlılar için yataklar ve yastıklar götürürdük. Bütün bunlar develere yüklenirdi. Develer akşamdan yola çıkardı. Biz atlarla ertesi sabah yola çıkardık. Sahile vardığımızda kiralık bir ev bulurduk. Hizmetkarlarımız evi temizlerlerdi. Sonra biz içeri girerdik Zor bir işti fakat biz sağlıklıydık.

Aile için ayakkabı almak büyük bir işti. Bir ayakkabıcı eve gelirdi bizim ölçülerimizi alırdı. Bir yada iki hafta sonra denememiz için ayakkabıları getirirdi. Ben dokuz yaşındayken Çoraplarımız bizim için örülürdü. Dokuz yaşından sonra kendi çoraplarımı örmesini öğrendim. Kombinezon ve pantolonlarıma tığ ile dantel örüyordum. Her zaman kötü bir öğrenciydim. Fakat bebeklerime elbise dikmeyi seviyordum. 13 yaşındayken kumaş aldım fakir bir kız arkadaşım için elbise diktim.O zamanlar kalıp alamıyorduk. Kalıpları kendimiz hazırlıyorduk.

At binmeyi seviyordum. 1.5 mil uzunluğunda İncir bahçemiz vardı. Türk çalışanımız ve ailesi orada yaşırdı ve İncirleri kuruturdu. Her sabah biz çocuklardan biri atla oraya gider bir sepet lezzetli olgunlaşmış İncir toplar ve kahvaltıda yerdik. Çoğu sabah, güneş doğarken, atla gider İncir ağaçlarına tırmanırdım ve sepeti doldururdum. Çoğu zaman rüyalarımda oraya tekrar gider uyandığımda rüya olduğunu anlardım

Söke çevresindeki yerler tepelikti ve çok güzeldi. Hepimiz birlikte uzun yürüyüşler yapardık. Pazar öğleden sonraları Annem ve Babam bizle birlikte gelirdi. Pazar günleri en iyi kıyafetlerimizi giyerdik. Beyaz muslinler, kolalanmış, beli lastik kuşaklı arkadan büyük bir fiyonkla bağlı elbiseler giyerdik. Babam Pazar sabahlara salonumuzda bir dini tören düzenlerdi tüm aile katılırdık. Piyanoyla ilahiler çalardım ve "Sunday at Home " adlı dergiden vaizler okurdum

Daima bizimle kalan akrabalarımız vardı. Teyzeler, Amcalar, Neneka , bizim Nana ve arkadaşları. □ Söke şimdi Aydın - İzmir. Tren yolunun bir yan kolu olan Tren yolunun sonundaydı. (Ç.N: Söke tren yolu 1890 yılında tamamlandı) □ Birçok kez,□ Pyrene ve Myletus antik kalıntıları görmeye gelen insanlar Söke'ye uğramak zorundalardı.. Gece kalmak ve harabeler için at kiralamak zorundalardı. Bu nedenle bizim evimiz onlara açıktı. □ Büyük Protestanlardan Sanky ve Moody nin Pyrene harebelerini ziyaret edişlerini hatırlıyorum. Bizle kaldılar, ayin düzenlediler iki küçük kız kardeşim onlar tarafından vaftiz edildi. Babam asla tün hizmetkarların ve aile üyelerinin katıldığı günlük duayı asla kaçırmadı. Birçok zaman İncilden okudu.Babam ve annem güne asla odalarında dizlerinin üzerinde dua etmeden başlamadılar. Onların o halleri hala aklımda. □ Onlar dua ederken sessizliğe dikkat ederdik. Çok iyi bir annemiz vardı. Ona tapıyordum. O' nun çok güzel dalgalı kumral saçları , sevecen kahverengi gözleri vardı. Evlendiklerinde babam 28 yaşında Annem 19 yaşındaymış

Okuyacak çok kitabımız vardı.

Biz büyüdükten sonra Kate Kelly İstanbul'a bir ailenin yanında çalışmaya gitti. Sayesinde bizi eğitecek bir mürebbiyemiz oldu. Ve iyi bir eğitim aldık. Kışın şöminenin başında oturur komik oyunlar oynar, , Annem yüksek sesle Dicken'ın romanlarından okurdu.□ Annemin çok güzel bir okuma sesi vardı. Çok iyi bir ev yaşamım olduğu için şanslıydım.

Biraz büyüyünce İzmir'deki arkadaşlarımızı ve kuzenlerimizi ziyaret ettik.1892-3 te İzmir'i ziyaret eden iki hoş İngiliz bayan vardı. İzmir'e çalışmak için gönderilen misyonerlerdir. Türkiye'deki meyan işlerinin sahibi olan Mr. Bliss iki kızkardeşten daha yaşlı olanına □ aşık oldu ve evlendi.□ Söke de çok güzel bir evleri vardı. Her yıl birkaç ay bu evde yaşadılar. Genç kızkardeş kardeşini ziyaret ederdi. O yaz ben 13 yaşındaydım. Onun biz kızlar için İncil sınıfı vardı. Annemin genç kız kardeşi Alithea bizide sonra ziyaret ediyordu.□ "

Çevirmen Notu:

1980 yıllarında bu yapı ayakta idi, duvarları mevcuttu. Fabrika içerisindeki binalar Söke belediyesi tarafından yıkılarak sadece Bahçe kısmı korunmuş ve bugün KemalPaşa Mahallesi içerisinde kalan Parka dönüştürülmüştür. Ağaçları aynen durmaktadır. Fabrikanın diğer kısımları imara açılmıştır. Fabrikaya ait ağaçlardan başka birşey kalmamıştır..

Çocukluğumuzdan hatırladığımız fabrikanın arka kısmında bulunan çayırılık ve üst kısımlarda Fabrika havuzu mevcut idi. Bu çayırılıkla fabrika duvarları arasında bir yol vardı bu yola halk arasında karayolu denirdi. Yol bu çayırılıktan seviye olarak daha altta idi.Çayırılıkta fabrikanın karşısında küçük bir yapı bu yapıdan fabrikaya uzanan yolun üzerinde küçük bir geçit vardı. Çayırılığın Güney batı kısmında bir İncir bahçesi mevcut idi. Şimdi Çayırılıkta Söke Vergi Dairesinin karşısındaki Denizkent Binaları. Güney Batıya doğru Söke Adliyesi ve binalar mevcuttur.

Ortaklar (Belejik) ifadesi, belirtilen uzaklıkta hata olmaması için verilmiştir. Ortaklar tren yolunun inşaatından sonra buraya kurulan istasyon çevresinde Ortaklar yapılanmıştır. İngilizce belgede Belejik adıyla geçen köy yaklaşık 37.54' Kuzey paraleli 27.29' Doğu boylamında, Ortakların kuzeyinde şimdide mevcut olan Balatçık köyüdür.